

ВПЛИВ ТИПУ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СПОРТИВНІ ЯКОСТІ КОНЕЙ

В. В. Шалаєва, студент

Науковий керівник – д.с.-г.н., доцент Коцюбенко Г.А.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті представлено дослідження впливу типу вищої нервової діяльності на спортивні якості коней. Більшість коней, які використовуються у кінному спорті мають сильний врівноважений рухливий тип вищої нервової діяльності. Слід зазначити, що коні, які використовуються для іпотерапії та кінного туризму мають у своїй більшості сильний врівноважений інертний тип вищої нервової діяльності. У коней цієї групи зовсім відсутні такі типи вищої нервової діяльності, як сильний нерівноважений та слабкий.

Ключові слова: коні, тип вищої нервової діяльності, сила нервової системи, кінний спорт, виїздка, конкур, триборство, іпотерапія.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні, як і у багатьох розвинених європейських країнах, відмічається підвищена зацікавленість різними напрямками прикладного конярства, таких як кінний туризм, іпотерапія та лікувальна верхова їзда, екіпажний прокат, кінна охота, кінні шоу і вистави, верхова їзда і дитячий спорт. Тренінг та випробування молодняку є складовою частиною селекційно-племінної роботи в конярстві і служать подальшим засобом підвищення якості племінної продукції, спеціалізації та загального прогресу породи [2]. Остаточним показником правильно проведеного тренінгу є результати випробувань, що мають за мету виявлення та оцінку рівня розвитку фізичних якостей коня. Довгий час єдиним видом випробувань коней були гладкі скачки та біга. Виникнення спортивного кіннозаводства, як окремої ланки галузі конярства, викликало необхідність створення спеціальних прийомів тренінгу і випробувань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проведено достатньо досліджень зв'язку типу ВНД скакових та рисистих коней з показниками жвавості. Але питання впливу типу ВНД на результативність коней, які беруть

участь у змаганнях із класичних видів кінного спорту почали вивчати нещодавно та є недостатньо вивченими, тому проведення досліджень взаємозв'язку типу ВНД з працездатністю коней є дуже актуальними [1, 3].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження механізму впливу типу вищої нервової діяльності на спортивні якості коней.

Матеріали і методика. Дослідження проведено в умовах в умовах ДП «Південний племконецентр» філії «Конярство України».

Дослідження проводилися на таких породах, як чистокровна верхова, українська верхова та тракененська.

Аналіз спортивної працездатності проводився за технічними результатами змагань із подолання перешкод 2018 року. Дослідження типів ВНД коней проводили за методичними рекомендаціями ВНД конярства.

Всі тварини здатні виробляти пристосувальні реакції до нового середовища і умов існування на основі утворення тимчасових зв'язків. Якщо при впливі ззовні внутрішні реакції організму, координовані корою головного мозку, можуть виражатися в посиленні або уповільненні діяльності серця, підвищення або зниження обміну речовин і так далі, то зовнішні реакції виражаються зміною м'язової діяльності.

Вивчення індивідуальних особливостей нервової системи живого організму дозволило І. П. Павлову створити класифікацію типів вищої нервової діяльності, що характеризуються силою, врівноваженістю і рухливістю нервових процесів.

Під силою нервової системи коней розуміється її здатність управляти всіма функціями організму при напруженій роботі в обстановці сильних зовнішніх подразників. Це як би міцність нервової системи.

Врівноваженість визначається злагодженістю взаємодії збуджувальних і гальмівних процесів. Вона особливо важлива при напруженій ритмічній роботі, під час якої взаємодіє велика кількість збудливих і гальмівних процесів, що змінюють один одного в численних пунктах кори головного мозку коня.

Сильне, добре розвинене внутрішнє гальмування - основа врівноваженості нервової системи.

Рухливість процесів вищої нервової діяльності визначає здатність тварин до швидкої перебудови різних умовно-рефлекторних зв'язків, привчання його до нової обстановки.

За основними властивостями нервової системи коні можуть бути віднесені до одного з чотирьох типів:

- Сильний врівноважений рухливий тип – коні цього типу активні, енергійні і спокійні, їм властиві висока продуктивність при всіх використаннях і швидке відновлення роботоздатності.

- Сильний врівноважений інертний тип – коні мають врівноважену нервову систему, інертність проявляється у більш повільному засвоєнні нової обстановки і створенню умовних рефлексів. Коні цього типу зазвичай спокійні, у новому оточенні полохливі, роботоздатність відновлюється повільно.

- Сильний неврівноважений тип – у коней процес збудження переважає процес гальмування, вони проявляють високу роботоздатність на рисі з пониженою силою тяги і на кроці з нормальною силою тяги, але при підвищеному навантаженні коні цього типу менш роботоздатні.

- Слабкий тип – коні цього типу відрізняються пониженою роботоздатністю, що пов'язано із слабкою силою не тільки збудженого, але і гальмівного процесів їх нервової діяльності. Вони малоприсадибні для любого виду використання, часто відмовляються від роботи, бувають неслухняними.

Результати досліджень. Для проведення дослідів було відібрано чистокровну верхову, українську верхову та тракененську породи коней. За результатами проведених дослідів із визначення типу ВНД ми отримали наступний розподіл коней. Розподіл коней з різними типами вищої нервової діяльності, які використовуються в різних видах кінного спорту та іпотерапії, наведено в таблиці 1. Дані таблиці свідчать, що більшість коней, які використовуються у кінному спорті мають сильний врівноважений рухливий тип вищої нервової діяльності, у групі виїздки їх 10 голів, конкурі – 17,

триборстві – 14. Слід зазначити, що коні, які використовуються для іпотерапії та кінного туризму мають у своїй більшості сильний врівноважений інертний тип вищої нервової діяльності. У коней цієї групи зовсім відсутні такі типи ВНД, як сильний невірноважений та слабкий.

Таблиця 1

Кількісний склад коней залежно від типів ВНД, гол.

Тип вищої нервової діяльності	Вид кінного спорту			Іпотерапія
	виїздка	конкур	триборство	
Сильний врівноважений рухливий	10	17	14	5
Сильний врівноважений інертний	8	1	1	12
Сильний невірноважений	6	8	5	-
Слабкий	5	3	-	-
Всього	29	29	20	17

Розподіл коней з різними типами вищої нервової діяльності, які належать до різних верхових порід наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Кількісний склад коней залежно від типів ВНД в розрізі порід

Тип вищої нервової діяльності	Порода					
	чистокровна верхова		українська верхова		тракєненська	
	голів	%	голів	%	голів	%
Сильний врівноважений рухливий	14	42,4	26	59,1	6	30,0
Сильний врівноважений інертний	1	3,0	12	27,3	11	55,0
Сильний невірноважений	10	30,3	6	13,6	3	15,0
Слабкий	8	24,3	-	-	-	-
Всього	33	100,0	44	100,0	20	100,0

Серед коней чистокровної верхової породи 14 голів (або 42,4 %) відносяться до сильного врівноваженого рухливого типу вищої нервової діяльності, 10 (або 30,3 %) – до сильного неврівноваженого, 8 коней відноситься до слабого типу і тільки одна голова – сильного врівноваженого інертного типу. Серед представників української верхової породи, яких була більшість, 26 коней (або 59,1 %) відносяться до сильного врівноваженого рухливого типу, 12 коней мають сильний врівноважений інертний тип вищої нервової діяльності і 6 голів – сильний неврівноважений тип. Коні ж тракененської породи у своєї більшості мають сильний врівноважений інертний тип вищої нервової діяльності. Тракененські коні та коні української верхової породи мають всі типи крім слабого.

Про середньотехнічні результати коней з різними типами вищої нервової діяльності, які використовуються у виїздки, конкурі та триборстві свідчать дані таблиці 3.

Таблиця 3

Середньотехнічні результати змагань, ($\bar{X} \pm S\bar{x}$)

Тип вищої нервової діяльності	Виїздка	Конкур	Триборство
	результат, балів	результат, штрафних очок	результат, штрафних балів
Сильний врівноважений рухливий	65,7 ± 2,42	4,4 ± 0,31	72,6 ± 1,82
Сильний врівноважений інертний	64,3 ± 2,95	6,8 ± 0,85	84,6 ± 2,10
Сильний неврівноважений	72,5 ± 3,14	5,6 ± 0,54	72,8 ± 1,92
Слабкий	77,6 ± 3,82	16,2 ± 1,23	-

Аналіз результатів змагань з виїздки свідчить про те, що кращі результати показали коні, які мали сильний врівноважений тип вищої нервової діяльності, їх результат становив 65,7 балів, непогано виступали коні з сильним врівноваженим інертним типом, середній результат яких був 64,3 балів. Гірші

результати 72,5 та 77,6 балів показали коні з сильним неврівноваженим і слабким типом нервової діяльності.

Що стосується виступів конкурних коней, то слід відзначити, що кращими результатами відзначилися коні сильного врівноваженого рухливого типу, із середнім результатом 4,4 штрафних очок. Непогано виступили коні з сильним неврівноваженим типом, їх результат становив 5,6 штрафних очок. Гірші результати одержані по групі коней із слабким типом нервової діяльності, їх результат був 16,2 штрафних очок.

У триборстві кращими були коні з сильним врівноваженим рухливим та сильним неврівноваженим типами нервової діяльності, їх результати відповідно становили 72,6 та 72,8 штрафних балів. Погано виступали коні, які мали сильний врівноважений інертний тип. У даній групі зовсім не було коней із слабким типом ВНД.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, слід зазначити, що для всіх видів змагань краще всього підходять коні з сильним врівноваженим рухливим типом нервової діяльності. У конкурі та триборстві достатньо успішно виступали представники сильного неврівноваженого типу, а у виїзді – сильного врівноваженого інертного типу. Зовсім недоцільно використовувати коней із слабким типом нервової діяльності.

Для іпотерапії краще підбирати коней з сильним врівноваженим інертним типом вищої нервової діяльності. На підставі проведених досліджень, можна рекомендувати підприємству при виборі коней для використання у різних класичних видах кінного спорту особливу вагу звертати на тип вищої нервової діяльності.

Список використаних джерел

1. Малигонов А.А. Избранные труды / А.А. Малигонов. – М.: Колос, 1968. – 247 с.
2. Булгаков В.Д. Коневодство / В.Д. Булгаков. – Донецк : БАО, 2002. – 128 с.
3. Пономаренко Н.Н. Коневодство / Н.Н. Пономаренко, Н.В. Черный. – Харьков: Эспада, 2001. – 352 с.